

WALTER KORPI

Objektivitetsproblemet inte begränsat till Näringslivets Ekonomifakta. Svar till Davidsson

I debatten om vår ekonomiska utveckling hävdades det fram till sommaren 1990 allmänt och enstämmigt, att Sverige långvarigt och allvarligt sackade efter andra västländer i ekonomisk tillväxttakt. Eftersläpning tolkades som ett resultat av "den svenska modellen" med dess höga skatteinivåer, stora offentliga sektor samt hoppressade löne- och inkomstfördelningar. I en serie artiklar har jag visat, att påståendena om att Sverige långvarigt och allvarligt halkar efter jämförbara västländer i ekonomisk tillväxt inte kan beläggas med tillgängliga fakta.

Näringslivets Ekonomifakta har den något tvivelaktiga äran att ha varit primus motor bakom etableringen av uppfattningen om Sveriges allvarliga eftersläpning i tillväxt. Medan tex SNS, som också torgfört likartade åsikter, nu medger sig ha gjort fel i sina analyser (se *Dagens Nyheter* 1991-02-08) försöker Sune Davidsson på Näringslivets Ekonomifakta i stället att springa åt alla håll för att slippa ta ansvaret för sin insats i debatten. För läsarna av *Ekonomisk Debatt* vill jag kort kommentera Davidssons punkter.

1 och 2. Jag skrev: "Ekonomifakta har byggt sin framställning av Sverige som eftersläpning på det förhållandet, att Sverige sedan mitten av 1970-talet har haft en något långsammare tillväxt än OECD-genomsnittet". Även om Ekonomifakta också angett siffror för enskilda länder är det främst jämförelsen med OECD-snit-

tet man tagit som intäkt för sina påståenden. I inledningen till sin tidigare replik säger Davidsson tex att "det är alldeles klart att Sverige under 1970- och 1980-talen haft en långsammare tillväxt än OECD-området som helhet".

3. Att Davidsson aldrig påstått, att det inte finns någon efterföljareffekt eller att denna inte kan vara viktig är en sanning med modifikation. Modifikationen är att Ekonomifaktas publikationer aldrig nämnt efterföljareffekten och inte heller någon gång antytt medvetenhet om existensen av denna effekt. Utan modifikation är sanningen den att Ekonomifakta helt bortsett från den faktor, som ensamt kan förklara ungefär 60 procent av variansen i tillväxttakt mellan OECD-länderna under efterkrigstiden.

4. Mot bakgrund av de drastiska förändringarna i växelkurser och varierande inflationstakter i olika länder under de senaste tjugo åren använder seriösa bedömare fasta växelkurser och priser i tillväxtjämförelser. Vi kan inte, som Davidsson här gör, motivera valet av metod med vilken placering det ger Sverige.

5 och 6. Eftersom diskussionen har handlat om effekterna av den i Sverige förda politiken på vår tillväxttakt och produktionsförmåga måste man i analysen försöka isolera effekterna av politiken genom att hålla andra potentiella orsaksfaktorer under kontroll. Till dessa hör bl a växelkurser och inflationstakt men också befolkningstillväxt. Effekten av befolkningstillväxten kan kontrolleras tex genom att man ser på utvecklingen av BNP per invånare. I andra sammanhang kan

Professor WALTER KORPI är verksam vid Institutet för social forskning, Stockholms universitet.

det givetvis vara av intresse att se på totala BNP. Ett lands produktionsförmåga mäts bättre av BNP än av BNI. De räntor på våra utlandsskulder, som dras av BNP för att ge BNI, har ju också producerats inom landet. I andra sammanhang kan det givetvis vara av intresse att se på BNI. Förutom Ekonomifakta och SNS har inga andra använt BNI-måttet som argument i diskussionen om politikeffekter. När Ekonomifakta i sina annonser talar om ekonomisk tillväxt avser man BNP, säger Davidsson. Ekonomifaktas serier av annonser om "att Sverige har haft den lägsta ekonomiska tillväxten bland de 14 viktigaste industriländerna sedan 1970" överensstämmer alltså inte med fakta.

7. Ekonomifakta har i många sammanhang argumenterat för att Sverige halkar efter därför att tre länder sedan 1970-talets början gått om Sverige i "tillväxtligan". Men man har undvikit att någon enda gång nämna, att dessa tre länder är Luxemburg, Island och Norge. Genom detta systematiska undvikande har Ekonomifakta undandragit läsarna möjligheten att själva bedöma tyngden av detta argument.

8. Från 1960 till 1988 har den offentliga sektorns andel av den totala sysselsättningen ökat med tjugo procent i Sverige men bara fyra procent i OECD. Ökningen av den privata tjänstesektorn har varit två procent i Sverige men femton procent i OECD. Produktivitetssökningen sätts vanligen lika med noll i den offentliga sektorn medan den är ett par procent i den privata tjänstesektorn. Den rent statistiskt minst produktiva offentliga sektorn har alltså ökat mycket mer i Sverige och blir därför en belastning vid tillväxtjämförelserna. Påståendena om en negativ produktivitetutveckling i den svenska offentliga sektorn har nog knappast blivit tillförlitligt belagda. En del andra länder, som Norge, Tyskland, Belgien och Japan, räknar i sina BNP-mått in en produktivi-

tetstillväxt på en halv till ett par procent i den offentliga sektorn.

9. Davidsson driver samtidigt åsikterna, att den ekonomiska tillväxten i Sverige under 1970- och 1980-talen dels halkat efter, dels hållits upp. Det enda säkra är att tillväxtsiffrorna för de senaste åren kommer att revideras i alla länder, inte bara i Sverige. Fram till 1988 hade Sverige en tillväxt av BNP per invånare som väl kunde hävda sig med den i de andra sju rikaste länderna. Som jag tidigare påpekat hade Sverige däremot en nedgång i tillväxt 1989-90 och kommer att få det också 1991. Davidssons figur illustrerar denna utveckling. Det går dock inte att på empiriska grunder nu avgöra, om detta innebär ett trenderbrott eller är en tillfällig nedgång av det slag vi tidigare haft.

Näringslivets Ekonomifakta är ett opinionsbildande organ. Det är svårt att fora en saklig diskussion med ett organ av det här slaget, som inte tar hänsyn till forskarsamhällets normer och inte heller är bundet av marknadsföringslagen. Ekonomifakta har också från första stund valt att gå till personangrepp, något som försämrar debattklimatet i landet.

Avslutningsvis noterar jag att debatten om den svenska eftersläpningen inte haft några egentliga effekter på tex SNS, som i diskussionen av Sveriges produktivetsproblem i årets konjunkturrapport (SNS [1991]) fortsätter med samma typ av fel jag tidigare påtalat. Jag hoppas däremot att debatten har blivit en tankeställare för samhällsforskare, ekonomijournalister och ledarskrivare. Ännu en gång vill jag påpeka, att mina invändningar gällt faktaunderlaget för den påstådda långvariga och allvarliga svenska eftersläpningen. Att Sverige nu har besvärliga ekonomiska problem och att tillväxten varit låg de allra senaste åren är däremot klart. Men för att vi skall kunna sakligt diskutera dessa problem behöver debattens förutsättningar reformeras.

En del har i det här sammanhanget ta-

lat om onödig "sifferexercis". Men problemet för oss är att få ett tillförlitligt och allsidigt faktaunderlag för den vetenskapliga och offentliga debatten. Vi måste därför försöka besvara frågan hur det kan komma sig, att uppfattningen om Sveriges allvarliga och långsiktiga eftersläpning, som för mindre än ett år sedan delades av nästa alla, vilade på ett underlag som inte tålde dagsljus? Uppenbarligen berodde detta inte bara på att det i underlaget fanns slarv i betydelsen slumpfel. Felen gick systematisk i en och samma riktning. Här har det alltså funnits bias, och det inte bara i statistisk mening. Vad är det som har lett till en sådan bias i debatten?

Samhällsforskningens och enkannerligen nationalekonomins objektivitetsproblem består inte i att personer (med eller utan doktorsgrad) med anknytning till opinionsbildande partsorgan ger en bild av verkligheten som speglar deras uppdragsgivares intressen.

Objektivitetsproblemet uppkommer när en sådan bild – som den här debatten är ett exempel på – i stort sett okritiskt accepteras och understöds av forskarsamhället. Detta pekar på brister i forskarsamhället både med avseende på pluralism och på empiri.

Bland forskarna finns en nu mycket starkt dominerande teoriansats, som påverkar deras förväntningar om verkligheten och som tas till utgångspunkt för rekommendationer på samhällspolitiskt och värderingsmässigt starkt kontroversiella områden. Det blir då frestande för forskarna att hoppa över det arbetskrävande och svåra men för objektiviteten avgörande momentet i forskningsprocessen – verifieringen av hypoteserna mot goda empiriska data. I forskarsamhället samverkar bristen på empirisk verifiering med bristen på pluralism. När det stora flertalet delar likartade förväntningar är det lätt hänt, att man blir överens med varandra utan att ha gått "omvägen" över empirin.

Det kanske enda sätt att handskas med objektivitetsproblemet i samhällsforskningen är att forskare med olika värderingar och tävlande teoriansatser möts i empirin. Tvister om tolkningen av empiriska data kommer då att driva fram nya fakta om verkligheten och forskningsprocessen går framåt. En konsensus bland forskarna som inte baseras på empiri blir lätt ideologi.

Referenser

- Dagens Nyheter* [1991], "Ekonomer medger slarv. Näringslivets statistik visade 'lamplig' sanning." 1991-02-08.
Studieförbundet Näringsliv och Samhälle [1991], *Sverige vid vändpunkten*. SNS, Stockholm.